

закопувати, відкопувати, досліджувати, вивчати, те, що знаходиться всередині, тобто здобувати сенсорний досвід. Для того, щоб відбулася сенсомоторний розвиток, тактильне спілкування дитини з природою, необхідно наповнювати сенсорну коробку природнім матеріалом, намагатися зробити її тематично спрямованою. Важливо, щоб предметів було небагато, тому що дитині потрібно місце для вільної гри. Дитина супроводжує гру мовленням, узгоджує словесну інструкцію з діями, розвиває артикуляційну моторику, уяву, мислення. У процесі дослідження було з'ясовано, що використання сенсорної коробки під час освітньої діяльності, як засобу сенсорно-пізнавального розвитку дітей-логопатів, має високу значимість та ефективність. Сенсорна коробка спонукає дошкільників не тільки до розвитку сенсорних здібностей, в дітей формуються мовленнєві навички та вміння.

Виходячи з вищесказаного, зазначимо, що використання сенсорної стимуляції в розвитку мовленнєвої компетентності дітей дошкільного віку з порушеннями мовлення у процесі корекційно-розвиткової роботи вчителя-логопеда в умовах кризових викликів дозволяє сконцентрувати вектори педагогічно-корекційного впливу на подолання мовленнєвих порушень у дітей-логопатів у очному, змішаному та дистанційному форматі.

Список використаних джерел

1. Богуш А. М. Мовленнєвий компонент дошкільної освіти : навч. посіб. 4-те вид., доопр. і допов. Харків : Ранок, 2013. 192 с.
2. Державний стандарт дошкільної освіти : особливості впровадження / О. Г. Косенчук, І. М. Новик, О. А. Венгловська, Л. В. Куземко. Харків : Ранок, 2021. 240 с.
3. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. Дата оновлення : 04.01.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 07.02.2024).
4. Кравцова В. І., Страхова Л. Л. Корекційно-розвиткова робота з дітьми із загальним фонетико-фонематичним недорозвиненням мовлення : програма. Тернопіль : Мандрівець, 2020. 80 с.

Оксана Вашуленко

науковий співробітник відділу початкової освіти імені О. Я. Савченко,
Інститут педагогіки НАПН України
(м. Київ, Україна)

МЕТОДИ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНО-МОВЛЕННЄВИХ УМІНЬ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ ЛІТЕРАТУРНОГО ЧИТАННЯ

Проблема формування комунікативно-мовленнєвих умінь молодших школярів, які є одними з найважливіших умінь сучасної особистості, є провідною в сучасних наукових дослідженнях.

Комунікативно-мовленнєві вміння – це «здатність мовця забезпечити правильне застосування словесних і невербальних засобів з метою ефективною взаємодії з учасниками акту спілкування» [3, с. 20]. Аналіз навчально-методичної літератури дав змогу визначити коло комунікативно-мовленнєвих умінь, які пов'язані з видами усної мовленнєвої діяльності: адекватно сприймати і розуміти мовленнєве висловлювання (запитання, повідомлення, пояснення, інструкція, художній твір,

пізнавальна розповідь тощо); оцінювати і відтворювати сприйняту на слух інформацію; цілеспрямовано і різнобічно використовувати мовлення в міжособистісній взаємодії з людьми різного віку і статусу (діалогічне мовлення) з дотриманням норм мовленнєвого етикету; визначати тему висловлювання та чітко дотримуватися її меж; планувати, готувати, будувати повноцінні в комунікативному відношенні усні висловлювання в різних жанрах, які відображають знання учнів про предмет розмови, їхні думки, почуття, наміри, власне ставлення; реалізувати задум у процесі комунікативно-мовленнєвої діяльності; використовувати найбільш вагомі факти й докази для розкриття теми та основної думки; будувати висловлювання логічно і послідовно, тобто встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між фактами та явищами, робити необхідні узагальнення і висновки; обирати тип і стиль мовлення залежно від мети і ситуації спілкування; комунікативно виправдано добирати і доцільно використовувати вербальні і невербальні засоби спілкування відповідно до типу, стилю, жанру висловлювання; створювати власні тексти; удосконалювати власне і чуже висловлювання. контролювати результати власної комунікативно-мовленнєвої діяльності [1; 4, с. 118].

Ефективність формування комунікативно-мовленнєвих умінь на уроках літературного читання великою мірою визначається методами, прийомами і формами навчання, які застосовує вчитель у цьому процесі. У методиці розвитку зв'язного мовлення чітко окреслилися такі групи методів розвитку мовлення: імітативні, комунікативні і метод конструювання тексту [2, с. 316–318].

Імітативні методи (методи наслідування) ґрунтуються на тому, що мова передається з покоління в покоління і засвоюється дитиною шляхом наслідування. У школі зразками для наслідування стають літературні твори. Різні за змістом, жанрами, стилями, вони дають можливість активізувати всі пласти лексики, всі типи синтаксичних конструкцій. Текст-зразок виконує роль основної складової в загальному широкому потоці мовного впливу на дітей – впливу мовленнєвого середовища на формування мовного чуття. Імітативні методи на уроках літературного читання передбачають: аналіз зразків текстів, синтез власних мовних конструкцій, пошукову діяльність – добір слів та інших мовних засобів, моделювання зразків текстів, конструювання за моделями речень і текстів, узагальнення, усні перекази.

Методи розвитку мовлення «за зразком» мають широкий набір прийомів і вправ: це різні види усних переказів прочитаних чи прослуханих текстів (докладний, стислий, вибірковий, з творчим доповненням і змінами), поділ тексту на частини, добір заголовків до виділених частин, складання плану прочитаного чи прослуханого тексту, спостереження за виражальними мовними засобами, вжитими в тексті, тощо. До арсеналу імітативних методів належать і такі вправи: складання речень і частин тексту за аналогією, відпрацювання вимови, інтонації, пауз, наголосів за зразком учителя. «За зразком» учні працюють над різними жанрами і типами текстів (описом, розповіддю, міркуванням); стилістичними, композиційними і змістовими особливостями оповідання, замітки в газету, відгуку про прочитану книжку, переглянутий фільм; над складанням ділових текстів: оголошення, запрошення, листа, привітання тощо.

Комунікативні методи розвитку мовлення ґрунтуються на комунікативній функції мови, тобто її призначенні бути засобом спілкування, комунікації, а також самовираження. Ці методи передбачають ряд вимог:

– усі висловлювання учнів мають бути мотивованими – виникати в разі потреби щось сказати, написати, вступити з кимось у контакт, поділитися своїми думками і

почуттями. Ця потреба виникає під час природних чи створених штучно (з навчальною метою) мовленнєвих ситуацій: обговорень, рольових ігор, бесід за прочитаним чи прослуханим твором;

– автор висловлювання мусить добре розуміти те, про що він буде говорити, тобто володіти достатньою, достовірною і важливою інформацією. Її необхідно відібрати, систематизувати, структурувати, підпорядкувати авторському задуму;

– мета комунікації буде досягнута за умови достатнього володіння її учасниками мовними засобами: багатим активним словником, умінням швидко і правильно утворювати граматичні форми, будувати речення і зв'язувати їх у текст, добирати найкращі засоби мови для конкретної комунікативної ситуації;

– висловлювання учня повинно бути комусь потрібним, тобто мати адресата. Тому на кожне запитання він має отримати відповідь, його розповідь має бути почута, висловлена думка – обговорена, лист – прочитаний, відповідь – оцінена.

Комунікативні методи мають свої прийоми, засоби навчання, типи вправ, за допомогою яких здійснюється: створення мовленнєвих ситуацій; накопичення матеріалу для мовлення в результаті екскурсій, походів, рольових ігор, спостережень тощо; організація різних видів діяльності, які створюють потребу у спілкуванні; ведення записів, щоденників; створення казок, незвичайних історій; творчі літературні проби в прозі, віршах.

Комунікативні методи спрямовані на формування вмінь самостійно продукувати висловлювання (починаючи з окремих реплік і закінчуючи текстом) з певною комунікативною метою. Ці методи називають ще комунікативно-творчими. Вони передбачають систему вмінь, які реалізуються в процесі різноманітних усних і письмових мовленнєвих вправ. Виділяють сім груп таких умінь: уміння, пов'язані з темою твору, її розумінням і розкриттям; уміння підпорядковувати свій твір певному задуму, виражати в ньому свою думку, позицію, емоції, ставлення; уміння збирати, накопичувати матеріал, розмежовувати головне й другорядне відповідно до теми і задуму; уміння систематизувати матеріал, обдумувати й складати план, працювати над композицією; уміння у сфері мовної підготовки тексту; уміння будувати текст, в усній формі імпровізувати, в письмовій – записувати без помилок, ділити на абзаци; уміння вдосконалювати написане, редагувати.

Метод конструювання тексту ґрунтується на дидактичній закономірності: нові уміння і способи діяльності учня формуються на основі правил, закономірностей, тобто теоретичній базі. Він передбачає застосування теоретичних знань з орфоєпії, орфографії, лексики, граматики, стилістики. Реалізується цей метод значною кількістю прийомів і типів завдань, які виконують підготовчу і допоміжну функції. Прийоми розподіляються по групах: словникова робота (тлумачення значень слів, добір антонімів і синонімів, робота зі словниками тощо); робота над словосполученнями (складання словосполучень з конкретним словом, перевірка сполучуваності слів на основі мовного чуття і т. ін.); робота над реченням (складання, інтонування, редагування речень тощо); логічна робота (побудова узагальнень, міркувань, доведень, виправлення логічних помилок у тексті тощо); вправи з теорії тексту (відпрацювання типів зв'язку в тексті, складання текстів різних типів і стилів тощо).

Підсумовуючи, можна зробити висновок, що всі три групи методів існують у тісному взаємозв'язку, доповнюють одна одну і в поєднанні складають основу системи розвитку мовлення молодших школярів.

Список використаних джерел

1. Кочан І. М., Захлюпана Н. М. Словник-довідник з методики викладання української мови. Львів : Вид. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2005. 340 с.
2. Методика навчання української мови в початковій школі : навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів / за наук. ред. М. С. Вашуленка. Київ : Літера ЛТД, 2010. 364 с.
3. Синиця І. О. Психологія усного мовлення учнів 1–3 класів. Київ : Радянська школа, 1974. 140 с.
4. Словник-довідник з української лінгводидактики : навч. посіб. / кол. авторів за ред. М. І. Пентиліук. Київ : Ленвіт, 2015. 320 с.

Катерина Волчанська

здобувачка третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
кафедри електричної інженерії та кіберфізичних систем,
Інженерний навчально-науковий інститут імені Ю. М. Потебні,
Запорізький національний університет
(м. Запоріжжя, Україна)

АКТУАЛІТЕТИ ПРОБЛЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ОРІЄНТАЦІЇ В НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ

Сучасний світ прийнято називати світом VUCA, основними рисами якого є: нестабільність (volatility), невизначеність (uncertainty), складність (complexity) та неоднозначність (ambiguity). Це глобальний світ, який рухається надзвичайно швидко, та у якому гнучкість, креативність та вміння співпрацювати набувають не менше цінності, ніж знання [1]. Випускники українських закладів освіти повинні бути готові до ефективної професійної реалізації та постійного саморозвитку у світі VUCA.

Сучасна профорієнтація – це не тільки «про професії та ринок праці». Сьогодні діти прагнуть самостійно та свідомо робити вибір та розуміти його наслідки. Школа покликана створити цілісні умови для повної реалізації цього прагнення. Сучасна професійна орієнтація, як наскрізний процес, має цьому сприяти через опанування учнями життєво необхідних навичок [2].

Концепція Нової української школи (НУШ) включає в себе створення системи освіти, яка формує особистість, наділену всіма необхідними навичками, знаннями та вмінням їх застосовувати, але в ній немає чітко прописаної концепції профорієнтації [3]. Концепція НУШ і проєкт типової програми повної загальної середньої освіти є академічно-центрованими, а поняття «профорієнтації» використовується у застарілому тлумаченні. Більш сучасною моделлю може бути професійна навігація. Це не стільки вибір певної професії, скільки – життєвої ролі, яка, не виключено, буде охоплювати одразу кілька професійних сфер. Мова вже йде не про сталу сферу зайнятості з набором кваліфікаційних умов, а про гнучку модель взаємодії із динамічним середовищем.

Упродовж 2021–2026 років експерти Фонду міжнародної солідарності межах Програми ЄС EU4Skills упроваджуватимуть експеримент всеукраїнського рівня «Професійна орієнтація у Новій українській школі». Рішення про проведення експерименту затверджено наказом Міністерства освіти і науки України № 901 від 10 серпня 2021 року [4]. Тому дослідження проблем професійної орієнтації в НУШ є